

УДК 342.9

*С. С. Лантєв,
здобувач Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна», адвокат (м. Київ)*

ПРАВОВА ПРИРОДА СЛУЖБОВИХ ПРАВ СУДДІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ

У статті досліджується правова природа службових прав судді адміністративного суду. Розкрито сутність службових прав судді адміністративного суду, зроблено загальнотеоретичну їх характеристику. Автором внесено пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства у даному контексті.

Ключові слова: службові права, суддя, адміністративний суд.

Об'єктивний та неупереджений розгляд адміністративних справ прямо залежить від рівня гарантованості та забезпеченості основних прав суддів адміністративних судів. Однак, незважаючи на ту вагому роль, яку відіграють службові права в діяльності посадових і службових осіб судової гілки влади, в науковій літературі й досі не вироблено усталеного підходу до розуміння їх сутності та основного змісту. Так, класичним є підхід, за якого права визначають як вид і міру можливої поведінки особи. Конкретизуючи таке загальне визначення, адміністративісти намагаються обґрунтувати власну точку зору. Так, наприклад, одні науковці під службовими правами пропонують розуміти міру свободи посадової особи при здійсненні нею своїх функцій [1, с. 47]; другі – формально визначені можливості для реалізації покладених на неї повноважень [2, с. 37]; треті – формально-визначені, юридично гарантовані можливості користуватися певними благами [3, с. 264].

У більшій чи меншій мірі тематики службових прав судді адміністративного суду стосувалися наукові праці наступних вчених: П. Ф. Карпечкін, О. В. Марцеляк, Л. М. Москвич, С. Б. Подкопаєв, С. В. Прилуцький, О. В. Чернецька, Т. В. Штих та інші. Тим не менш, зазначена тематика досі не була ґрунтовно розкрита, що й обумовлює її актуальність.

Метою статті є проведення загальнотеоретичного правового аналізу службових прав судді адміністративного суду. Для досягнення поставленої мети передбачається виконати наступні завдання: провести аналіз сутності службових прав судді адміністративного суду; визначаючи аналізовану категорію, виділити її істотні моменти; надати дефініцію поняття «службові права судді адміністративного суду»; виявити недоліки у сучасному стані службових прав судді адміністративного суду; внести пропозиції щодо вдосконалення розглядуваної тематики.

При конструюванні власного визначення аналізованої категорії, ми будемо відштовхуватись від таких істотних моментів.

По-перше, службові права суддів адміністративних судів за своєю природою є суб'єктивним правом. Це означає, що вони належать конкретному суб'єкту – судді адміністративного суду, і визначають його правові можливості як конкретного носія судової влади. Наділення судді службовими правами обумовлюється конкретним юридичним фактом – призначенням (обранням) його на відповідну посаду. Відповідно, при звільненні із займаної посади особа втрачає статус носія судової влади і, як наслідок, також спеціальні (додаткові) правові можливості. З викладеного вище випливає, що службові права судді адміністративного суду є додатковими, оскільки вони завжди існують у рамках певного часового проміжку – в період володіння відповідним правовим статусом.

По-друге, так само як службові обов'язки, права судді адміністративного суду завжди формально визначені, тобто їх конкретний перелік і зміст встановлюється виключно в нормах права. Як свідчать результати проведеного нами дослідження, основними правовими актами, які містять згадку про службові права суддів адміністративних судів, є наступні: Конституція, КАСУ, Закони «Про судоустрій і статус суддів», «Про судовий збір», «Про засади запобігання і протидії корупції» «Про виконавче провадження», «Про судову експертизу».

По-третє, на відміну від громадян, які завдяки суб'єктивним правам мають можливість задовольняти власні потреби, посадовим особам права надаються для задоволення суспільних інтересів. Це означає, що суддя адміністративного суду реалізує надані йому правові можливості для виконання покладених на нього завдань і функцій у сфері адміністративного судочинства, тобто з метою розгляду та вирішення адміністративних справ. Якщо ж він буде використовувати надані йому, як представнику судової гілки влади, правові можливості для задоволення особистих інтересів, його дії можуть бути розцінені як зловживання правом.

По-четверте, як представник органу державної влади, суддя адміністративного суду має керуватись принципом «дозволено те, що прямо передбачено законом». Звідси випливає, що його службові права не мають абсолютного характеру і розкриваються через сукупність закріплених у чинному законодавстві правових можливостей носія судової влади. Такі можливості обмежують міру його належної поведінки, тобто визначають її обсяг, межі, конкретний вид і форму [4, с. 27]. Іншими словами, реалізація суб'єктивних прав суддею має здійснюватися в тих межах, які визначені правовим актом, і тими засобами, які допускаються ним. Саме такі межі правових можливостей судді, на думку законодавця, є найбільш доцільними для успішного виконання покладених на нього завдань, і саме в таких межах має діяти суддя. Так, наприклад, ст. 198 КАСУ, перераховуючи повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги на постанову суду, обмежує його правові можливості найбільш доцільними в даному випадку варіантами поведінки. Якщо ж суддя вибере інший, не передбачений у законі варіант, або ж

перевищить встановлені межі, його дії слід кваліфікувати як перевищення посадових повноважень.

По-п'яте, службові права судді адміністративного суду не є однобічним проявом волі законодавця. Вони забезпечуються конкретною юридичною необхідністю інших осіб. Це означає, що реалізація суддею наданих йому прав передбачає виконання відповідних обов'язків кореспондуючою стороною, адже, як справедливо підкреслюють деякі науковці, права одних осіб, не підкріплені обов'язками інших, не можуть бути реалізовані [5, с. 9]. Так, згідно ч. 4 ст. 82 КАСУ, суд має право вимагати від експерта дати усне пояснення до свого висновку, а згідно ч. 3 ст. 66, експерт зобов'язаний у разі необхідності прибути за викликом суду, дати висновок або роз'яснити його в судовому засіданні. Саме за аналізованою ознакою суб'єктивні права судді адміністративного суду відрізняються від його законних інтересів.

По-шосте, оскільки реалізація суддею наданих йому службових прав відбувається у сфері виконавчо-розпорядчої діяльності держави, тобто під час розгляду та вирішення адміністративних справ, вона забезпечується силою державного примусу. Так, наприклад, згідно ст. 267 КАСУ суд, який ухвалив судові рішення в адміністративній справі, має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень подати у встановлений строк звіт про його виконання. У разі неподання такого звіту суддя своєю ухвалою може встановити новий строк подання звіту та накласти на винну посадову особу штраф.

По-сьоме, на відміну від службових обов'язків, які вимагають від судді діяти певним чином (або утримуватись від відповідних дій), права надають йому певну свободу вибору. Зокрема, залежно від конкретних обставин, суддя може наполягати на вчиненні якихось дій або, навпаки, не вчиняти їх; може використовувати передбачені в законі правові можливості в повному обсязі, або лише частково; може на власний розсуд визначати порядок вчинення певних дій тощо. Тобто використання суддею наданих йому правових можливостей залежить від його внутрішнього переконання, волі, свідомості, бажань [4, с. 27], конкретної ситуації та обставин справи [1 с. 49]. Однак, у будь-якому випадку, при визначенні обсягу та меж використання службових прав суддя має керуватись єдиною метою – максимально повне задоволення прав та інтересів учасників адміністративного процесу.

По-восьме, службові права судді адміністративного суду призначені не лише для забезпечення належного розгляду та вирішення адміністративних справ, але також для задоволення його особистих професійних інтересів. Адже суддя, як член трудового колективу, завжди прагне до кар'єрного зростання, бажає досягти певного становища в суспільстві та суддівському середовищі, завоювати авторитет, підвищити свій професійний рівень і максимально повно реалізувати свої здібності. У зв'язку з цим, з позитивного боку слід відмітити позицію законодавця, який у новому Законі «Про судоустрій і статус суддів» врахував особисті інтереси суддів, закріпивши за ними низку прав, не пов'язаних

із безпосереднім відправленням правосуддя (право на участь у суддівському самоврядуванні, на створення об'єднань, на вдосконалення професійного рівня).

По-дев'яте, зміст службових прав судді адміністративного суду визначається специфікою його адміністративно-правового статусу та того місця, яке він займає в ієрархії судових посад. Зокрема, як свідчать результати проведеного нами дослідження, суддя адміністративного суду може: 1) на власний розсуд вирішувати, чи вчиняти певні дії; 2) обирати один із можливих варіантів поведінки; 3) вимагати відповідної поведінки від інших осіб; 4) звернутися за сприянням до інших органів або посадових осіб; 5) користуватись наданими соціальними благами.

Таким чином, викладені вище положення дають нам можливість сформулювати наступне визначення *службових прав судді адміністративного суду* як одного з основних елементів його адміністративно-правового статусу: це забезпечена силою державного примусу міра належної (можливої, допустимої, найбільш доцільної) поведінки судді, обсяг, межі, конкретний вид і форма якої визначається нормами адміністративного права та його внутрішнім переконанням, і яка спрямована на реалізацію покладених на нього завдань і функцій у сфері адміністративного судочинства, а також задоволення його особистих професійних інтересів.

Сформулювавши визначення службових прав судді адміністративного суду, пропонуємо перейти до їх безпосереднього аналізу. Відразу ж зауважимо, що чинне до 07.07.2010 р. законодавство (Закони «Про судоустрій України» та «Про статус суддів») не містило спеціальної норми, присвяченої правам судді, що суттєво ускладнювало їх науковий аналіз. Новий закон «Про судоустрій і статус суддів» частково усунув цю прогалину, закріпивши в ч.ч. 1-3 ст. 54 окремі права судді. Зокрема, згідно цієї статті, судді наділяються такими правами: 1) брати участь у суддівському самоврядуванні для вирішення питань внутрішньої діяльності суду; 2) утворювати об'єднання та брати участь у них з метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення професійного рівня; 3) вдосконалювати свій професійний рівень та проходити з цією метою відповідну підготовку.

Аналіз наведеного переліку дозволяє зробити висновок, що на відміну від обов'язків, службові права не мають такого широкого законодавчого закріплення, що створює певною мірою ілюзію їх незначної кількості у суддів адміністративних судів. Насправді ж, законодавець наділяє суддю значно ширшим обсягом правових можливостей. Так, наприклад, дослівне тлумачення тексту Закону «Про судоустрій і статус суддів» дозволяє виділити такі права судді: звернутися з повідомленням про загрозу незалежності до Ради суддів України (ст. 47); право на відставку (ст. 47); займатись викладацькою, науковою та творчою діяльністю (ст. 53); оскаржити рішення ВККС про притягнення до дисциплінарної відповідальності (ст. 89); брати участь у різних формах суддівського самоврядування (розділ VIII); на поліпшення житлових умов і забезпечення службовим житлом (ст. 132); на забезпечення засобами захисту (ст. 134); на медичне обслуговування та санаторно-курортне лікування (ст. 137)

тощо. В свою чергу, КАСУ наділяє суддю такими правами: запропонувати експерту дати усне пояснення до свого висновку в судовому засіданні (ст. 82); розглянути справу у письмовому провадженні у випадках, передбачених в законі (ст. 128); зупинити провадження у справі за наявності передбачених в законі підстав (ст. 156); зупинити стягнення за виконавчим листом, а також витребувати виконавчий лист (ст. 259); зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про його виконання (ст. 167) тощо.

Відсутність законодавчої уніфікації службових прав судді призвела до того, що науковці почали обґрунтовувати власні погляди на їх перелік та основний зміст. Так, наприклад, Л.М. Москвич включає до переліку основних прав судді наступні: право на повагу професійної честі і гідності; на особисту і майнову недоторканність; на стабільність трудової зайнятості; на кар'єру; на відставку; самостійно приймати рішення в межах своїх повноважень; вимагати створення і забезпечення необхідних умов для здійснення професійної діяльності; на суддівський індемнітет; на соціальний і правовий захист; на одержання матеріальної винагороди за свою працю; на вільний вибір додаткової педагогічної, наукової та іншої оплачуваної творчої діяльності; на страхові гарантії; на навчання і підвищення кваліфікації; інші права, передбачені національним законодавством [4, с. 29]. Схожу точку зору можна знайти також у роботі С.Б. Подкопаєва та С.В. Прилуцького [6, с. 205], а також у дисертаційному дослідженні П.Ф. Карпечкіна [7, с. 146].

Незважаючи на всю ту користь, яку мають наведені вище підходи, їх не можна покласти в основу законодавчого визначення службових прав судді адміністративного суду. На підтвердження такого висновку можна навести відразу кілька аргументів. По-перше, деякі із виділених авторами положень варто відносити не до службових прав судді, а до гарантій його діяльності (або до гарантій незалежності). Це, наприклад, право на особисту і майнову недоторканність, на суддівський індемнітет тощо. По-друге, деякі із названих прав закріплені в трудовому законодавстві і поширюються на всіх працівників, а тому, немає необхідності у їх додатковому закріпленні в спеціальному законодавстві. Це, наприклад, право на соціальний і правовий захист, на одержання матеріальної винагороди за свою працю, на кар'єру тощо. Разом з тим, окремі права, виділені та проаналізовані науковцями, все ж таки варто включити до переліку основних прав, закріплених в ст. 54 Закону «Про судоустрій і статус суддів». Це, наприклад, право судді на стабільність трудової зайнятості та право самостійно приймати рішення в межах своїх повноважень. Крім того, суддям адміністративних судів має бути гарантовано ще низку правових можливостей.

Передусім, офіційного закріплення в ст. 54 Закону потребує *право судді на незмінюваність посади на протязі строку, на який його було призначено чи обрано* (право на стабільність трудової зайнятості). Захист від незаконного звільнення чи переміщення по службі є однією з найважливіших передумов

об'єктивності суддівських рішень та гарантією усунення фактів незаконних звільнень та переміщень суддів, що складає необхідну умову правильної організації адміністративного суду. Саме тому, незмінюваність суддів було визнано одним із основних принципів кадрового забезпечення ще в Концепції судово-правової реформи України 1992 р. і потім продубльовано в основних нормативно-правових актах, що торкаються організації адміністративного судочинства (ст.ст. 9, 11 та 15 Закону «Про статус суддів», ст.ст. 126 та 128 Конституції, ст.ст. 14 та 16 Закону «Про судоустрій України»). В новому Законі це право знайшло своє офіційне закріплення відразу в кількох статтях. По-перше, в п.п. 1 та 3 ч. 4 ст. 47, де особливий порядок призначення, обрання та звільнення судді, а також його незмінюваність визнаються основними передумовами його незалежності. По-друге, в ст. 52, що гарантує судді, який обіймає посаду безстроково, перебування на посаді до досягнення ним 65 років, а також забороняє переведення судді до іншого суду без згоди останнього. По-третє, в ст. 100, що встановлює загальні умови звільнення судді з посади. З аналізу наведених статей видно, що законодавець, з одного боку, достатньо уваги приділяє захисту суддів від незаконного звільнення та переміщення по службі як одній з гарантій його незалежності. Однак, з іншого боку, він абсолютно нічого не говорить про стабільність трудової зайнятості в контексті основних прав судді. Водночас, як справедливо зауважують деякі науковці, суддя, який боїться втрати місце, не може бути надійним товаришем правосуддя [8, с. 4-6].

Неупереджений розгляд адміністративної справи неможливий також без забезпечення суддям *права самостійно приймати рішення в межах своїх повноважень*. Дане право впливає із принципу незалежності судової влади – основоположного принципу, що визначає становище суду та суддів у державі. На сьогодні цей принцип має досить широку сферу застосування в міжнародному праві. Про нього, зокрема, йде мова в Загальних принципах незалежності судових органів, схвалених Генеральною Асамблеєю ООН в 1985 р., в Ефективних процедурах здійснення Загальних принципів щодо незалежності судових органів, прийнятих ЕКОСОС в 1990 р., в Європейській хартії про статус суддів, прийнятій в 1998 р. тощо. Однак, незважаючи на ту вагому роль, яку відводить міжнародна спільнота зазначеному праву, ані КАСУ, ані новий Закон не містять на нього прямої вказівки. Однак, це зовсім не означає, що законодавець взагалі його ігнорує. Про самостійність судів йде мова, зокрема, в ст. 6 Закону, згідно якої суди при здійсненні правосуддя є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Ця стаття також захищає від втручання у здійснення правосуддя, від впливу на суд або суддів у будь-який спосіб, від неповаги до суду чи суддів, а також від збирання, зберігання, використання і поширення інформації з метою завдання шкоди авторитету суддів чи впливу на безсторонність суду. Незалежність судді від будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання під час здійснення своєї професійної діяльності гарантує також ч. 1 ст. 47 Закону.

Опосередковано про самостійність суддів адміністративних судів при оцінці доказів йде мова в ст. 86 КАСУ, згідно якої суд оцінює докази, які є у справі, за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на їх безпосередньому, всебічному, повному та об'єктивному дослідженні. Гарантією реалізації суддею права на незалежність і самостійність при прийнятті рішень є також процесуальний порядок прийняття судових рішень. Так, наприклад, згідно ст. 153, 154 і 160 КАСУ судові рішення виносяться й ухвалюються судом у нарадчій кімнаті. Під час ухвалення судового рішення ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який розглядає справу. І, нарешті, ККУ теж гарантує свободу волевиявлення суддів адміністративних судів у процесі винесення рішення шляхом встановлення кримінальної відповідальності за втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню суддею своїх службових обов'язків чи домогтися винесення неправосудного рішення (ст. 376 ККУ).

Таким чином, проаналізувавши зміст наведених статей можна зробити висновок, що законодавець турбується про незалежність суддів адміністративних судів, захищаючи їх від незаконного впливу та тиску. Водночас, на нашу думку, такий захист був би більш ефективним, якби самостійність під час прийняття рішень у справі було визначено як одне з основоположних прав судді. Тим більше, що зазначене право, як свідчать результати проведеного нами дослідження, забезпечується не тільки нормативно встановленими гарантіями, а й внутрішніми якостями судді: його громадською позицією, професіоналізмом, правосвідомістю, психофізіологічною витривалістю тощо.

Наступне право, яке має бути забезпечене суддям адміністративних судів і згадка про яке відсутня в ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» – це *право на застосування заходів процесуального примусу*. Взагалі, новий Закон не містить жодної норми, яка хоча б опосередковано вказувала на можливість суддів застосовувати примус до осіб, які перешкоджають виконанню покладених на них обов'язків. На відміну від нього, в КАСУ передбачено окремий розділ та ще декілька статей, які надають суддям право застосовувати різноманітні примусові заходи. Зокрема, суддя адміністративного суду може: 1) прийняти рішення про привід свідка, експерта, спеціаліста, які не прибули в судові засідання (ст. 129); 2) притягнути учасників адміністративного процесу, а також інших осіб, присутніх в залі судового засідання, до відповідальності за прояв неповаги до суду (ч. 2 ст. 134); 3) накладати на суб'єкта владних повноважень штраф за неналежне виконання судового рішення в адміністративній справі чи за не подання звіту про його виконання (ч. 2 ст. 267); 4) винести порушнику попередження, видалити його із зали судового засідання, тимчасово вилучити докази для дослідження судом, а також застосувати привід до суду через ОВС (ст. 269). Як бачимо, КАСУ приділяє достатньо уваги правовому регулюванню підстав і порядку застосування примусових заходів

впливу. А тому, дещо нелогічним видається повне ігнорування цього права в новому Законі.

Не менш важливе значення для забезпечення об'єктивного вирішення адміністративного спору має *право судді на висловлення окремої думки* (в разі відправлення правосуддя в складі колегії суддів). Відразу ж зауважимо, що гарантування цього права є необхідною передумовою реалізації принципів рівності, незалежності та об'єктивності правової позиції суддів, які беруть участь у розгляді справи. Як справедливо з даного приводу зауважують деякі науковці, «мовчання позбавляє суспільство важливої інформації», «ті, хто висловлює окрему думку та витримує тиск з боку інших, виконують дуже важливу суспільну функцію», «судді з різними політичними поглядами ведуть до різноманітності думок, що допомагає виправляти помилки у міркуванні» [9].

Зважаючи на таке вагоме значення, реалізація права судді на висловлення окремої думки гарантується в базовому міжнародному правовому документі – в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зокрема, в ст. 45 Конвенції зазначається: «Якщо рішення у справі повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку». В українському законодавстві право судді на висловлення окремої думки не знайшло свого належного правового закріплення. Зокрема, новий Закон «Про судоустрій і статус суддів» хоч і визначає основоположні засади одноособового та колегіального розгляду справи (ст. 15), однак про окрему думку судді взагалі не згадує. Більш послідовним у цьому питанні є галузеве законодавство. Так, наприклад, у ст. 25 КАСУ зазначається, що суддя, не згідний із судовим рішенням за наслідками розгляду адміністративної справи, може письмово викласти свою окрему думку. Як свідчать результати проведеного нами дослідження, така позиція законодавця є цілком обґрунтованою, оскільки окрема думка судді виконує відразу декілька функцій: є каталізатором правових змін; може підштовхнути більшість змінити свою думку; привертає увагу суспільства та, таким чином, породжує правові зміни; спонукає до удосконалення та роз'яснення міркувань більшості у справі або звуження змісту самого рішення тощо. Отже, з викладеного вище стає зрозуміло, що окрема думка судді у вирішенні адміністративної справи досить часто може діяти як коректор у природному прагненні до побудови демократичної правової держави в якій думки, що вільно розповсюджуються, заохочують суспільство постійно вдосконалюватись.

Серед інших прав судді адміністративного суду, які потребують свого законодавчого закріплення в Законі України «Про судоустрій і статус суддів», особливу увагу слід приділити *праву на отримання інформації та матеріалів, необхідних для виконання службових повноважень*, а також праву на забезпечення необхідних організаційно-технічних умов для діяльності судді.

Відразу ж зауважимо, що в сучасних умовах впровадження, використання і безперервного удосконалення інформаційних технологій проблема інформаційного забезпечення адміністративного судочинства набуває особливої

актуальності. Передусім, це обумовлено тим, що сучасні досягнення в сфері інформатизації значно спрощують процес управління і, як наслідок, пришвидшують розгляд адміністративних справ. Водночас, як свідчать результати проведеного нами дослідження, участь адміністративних судів в інформаційному обміні не обмежується лише споживанням правової інформації. Вони, крім того, активно виробляють та розповсюджують судову інформацію, реалізуючи тим самим принцип гласності судового розгляду. При цьому основною передумовою такої діяльності є оперативне надання інформації в максимально повному обсязі.

Однак, незважаючи на ту вагому роль, яку відіграє інформаційне забезпечення в діяльності адміністративних судів, ані Закон 2002 р., ані новий Закон навіть не згадують про нього. Зазначений недолік намагається виправити галузеве законодавство. Зокрема, КАСУ містить цілий ряд положень, які надають судді адміністративного суду додаткові правові можливості щодо отримання інформації, необхідної для розгляду справи. Так, наприклад, суд має право вживати всі передбачені в законі заходи, необхідні для з'ясування обставин у справі, в тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи (ч. 4 ст. 11); суд має право з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає (ч. 5 ст. 11); суд може запропонувати надати додаткові докази або витребувати їх за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, чи з власної ініціативи (ч. 2 ст. 69); суд, сприяючи особам, які беруть участь у справі, в реалізації обов'язку доказування, має право витребувати необхідні докази (ч. 3 ст. 71); суд має право витребувати документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі, у разі їх неподання суб'єктом владних повноважень (ч. 4 ст. 71); суд може збирати докази з власної ініціативи (ч. 5 ст. 71); суд, з метою отримання інформації про виконання рішення в адміністративній справі, має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про його виконання (ч. 1 ст. 267); у разі неподання без поважних причин письмових чи речових доказів, що витребувані судом, та неповідомлення причин їх неподання суд може постановити ухвалу про тимчасове вилучення цих доказів для дослідження судом (ч. 1 ст. 271) тощо.

Як бачимо, право судді адміністративного суду на отримання інформації та матеріалів, необхідних для виконання службових повноважень, є обов'язковою передумовою всебічного розгляду усіх обставин справи та гарантією ухвалення законного та об'єктивного рішення. При цьому деякі науковці справедливо уточнюють, що діяльність щодо забезпечення ефективного правосуддя в судах має передбачати включення сучасних інформаційних технологій як безпосередньо в процедуру здійснення правосуддя, так і в діяльність щодо його забезпечення [10, с. 201]. З викладеного випливає, що правове регулювання інформаційного забезпечення адміністративного судочинства не може обмежуватись виключно галузевим законодавством (тобто нормами КАСУ) й повинне регулюватись ще й Законом «Про судоустрій і статус суддів».

Що стосується *забезпечення необхідних організаційно-технічних умов для діяльності судді адміністративного суду*, то, на відміну від інформаційного забезпечення, в чинному законодавстві цьому питанню приділено значно більше уваги. Зокрема, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» містить окремий розділ (XI), присвячений організаційному забезпеченню діяльності судів. Водночас, як свідчить аналіз його змісту, основна увага у ньому зосереджена на питаннях фінансування судів та матеріального, побутового забезпечення і соціального захисту працівників судової системи. Разом з тим, про гарантування належних матеріально-технічних умов для діяльності суддів у ньому, на жаль, нічого не сказано. Такий підхід законодавця, на нашу думку, є своєрідним «кроком назад» у забезпеченні функціонування адміністративного судочинства та всієї судової системи загалом, адже чинний до 2010 р. Закон «Про судоустрій України» містив окрему статтю, присвячену матеріально-технічному забезпеченню судів (ст. 122).

Про те, що створення належних матеріально-технічних умов є обов'язковою умовою діяльності адміністративного суду свідчать наступні факти. По-перше, інститут адміністративного судочинства перебуває на етапі свого становлення а це вимагає додаткових заходів, направлених на забезпечення належних матеріально-технічних, фінансових, організаційних та інших умов функціонування його елементів. По-друге, лише правильна організація матеріально-технічного забезпечення є запорукою ефективного розгляду справи в суді, особливо якщо таким судом є адміністративний суд, адже саме на нього покладається вирішення справ, відповідачем у яких є органи публічного управління. По-третє, правильна організація матеріально-технічного постачання та його розподіл гарантує оперативне вирішення адміністративних справ, і, відповідно – підвищує авторитет інституту адміністративного судочинства серед населення. Викладене вище ще раз підтверджує висловлене нами припущення про те, що рівень організаційно-технічного забезпечення має безпосередній вплив на якість розгляду адміністративних справ. Саме тому, право суддів на таке забезпечення має бути гарантоване на законодавчому рівні.

І, насамкінець, в ст. 54 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» необхідно закріпити *право судді на внесення до ВСУ подання про дачу роз'яснень з питань застосування законодавства, а також право на звернення до органів суддівського самоврядування з питань, що стосуються внутрішньої діяльності судів*. Необхідність законодавчого закріплення зазначених прав не потребує особливого обґрунтування, оскільки сам Закон містить на них посилання. Так, наприклад, в ст. 38 серед основних повноважень ВСУ згадується також і про звернення до КСУ щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України, а в ст.54 та 113 суддям гарантується право на участь у суддівському самоврядуванні та закріплюється основне призначення органів суддівського самоврядування – вирішення питань внутрішньої діяльності судів.

Підсумовуючи викладене вище зазначимо, що Закон «Про судоустрій і статус суддів» наділяє суддів адміністративних судів досить обмеженим обсягом правових можливостей. З метою усунення такого недоліку, а також розширення обсягу службових прав посадових осіб судової гілки влади, необхідно внести до нього деякі зміни. Зокрема, ч. 2 ст. 54 викласти в такій редакції: «2. Суддя має право: 1) самостійно приймати рішення в межах своїх повноважень; 2) на стабільність трудової зайнятості; 3) вдосконалювати свій професійний рівень та проходити з цією метою відповідну підготовку; 4) застосовувати заходи процесуального примусу; 5) висловлювати окрему думку (в разі відправлення правосуддя в складі колегії суддів); 6) вносити до ВСУ подання про дачу роз'яснень з питань застосування законодавства; 7) отримувати інформацію та матеріали, необхідні для виконання службових повноважень; 8) на забезпечення необхідних організаційно-технічних умов діяльності; 9) брати участь у суддівському самоврядуванні, а також звертатись до органів суддівського самоврядування з питань, що стосуються внутрішньої діяльності судів; 10) утворювати об'єднання та брати участь у них з метою захисту своїх прав та інтересів, підвищення професійного рівня». Частина третю цієї статті скасувати.

Література:

1. Марцеляк О. В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.02 / Марцеляк Олег Володимирович. – Харків : Національний університет внутрішніх справ, 2004. – 473 с.
2. Чернецька О.В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад в Україні : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.02 / Чернецька Олена Василівна. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. – 190 с.
3. Общая теория государства и права : [Академический курс в 2-х томах] / Отв. ред. проф. М. Н. Марченко / Том 1. Теория государства. – М. : Издательство «Зерцало», 1998. – 416 с.
4. Москвич Л. М. Організаційно-правові проблеми статусу суддів: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.10 / Москвич Лідія Миколаївна. – Х. : Національна юридична академія ім. Я.Мудрого, 2003. – 224 с.
5. Тихонова Ю. Б. Субъективные права советских граждан, их охрана и защита : Автореф. дисс. ... канд.юрид.наук : 12.00.01. – М., 1972. – 22 с.
6. Москвич Л. М. Статус судді : питання теорії і практики / Л. М. Москвич, С. Б. Подкопаєв, С. В. Прилуцький. – Х, 2004. – 360 с.
7. Карпечкін П. Ф. Функції судів загальної юрисдикції: проблеми теорії та практики: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.02 / Карпечкін Петро Феофанович. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2005. – 212 с
8. Штих Т. В. Права та обов'язки судді як суб'єкта трудового права / Т. В. Штих // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 686–690 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09stvctp.pdf>

9. Футей Б. Правові аспекти ідеального громадянського суспільства / Б. Футей // Юридичний вісник України. – 2011. – № 42.
10. Туркіна І. Інформаційні технології в судовій системі / І. Туркіна // Держава і суспільство. – 2011. – № 3 (7). – С. 199-202.

Лаптев С. С. Правовая природа служебных прав судьи административного суда

В статье исследуется правовая природа служебных прав судьи административного суда. Раскрыта сущность служебных прав судьи административного суда, сделано общетеоретическую их характеристику. Автором внесены предложения по совершенствованию действующего законодательства в данном контексте.

Ключевые слова: служебные права, судья, административный суд.

Laptev S. S. The legal nature of the rights of administrative court judge

The article examines the legal nature of the rights of judges of administrative courts. Revealed the essence of service rights of administrative court judges, made their general theoretical description. The author made suggestions for improving the current legislation in this context.

Keywords: service rights, judge, the administrative court.